

AUTOREFERAT W JĘZYKU POLSKIM

Paweł Wólczyński

AUTOREFERAT

dr Paweł Wróbel

Już jako uczeń Liceum Muzycznego im. Ignacego Jana Paderewskiego w Krośnie byłem zafascynowany monumentalnym brzmieniem organów symfonicznych oraz specyfiką utworów przeznaczonych na ten właśnie instrument. W czasie nauki w liceum w swoim repertuarze posiadałem utwory, takie jak: *Preludium i fuga na temat B-A-C-H* Ferencza Liszta, *Toccata b-moll (Pièces de fantaisie)* Louisa Vierne'a oraz wybrane utwory Césara Francka: *Preludium, fuga i wariacja* op. 18, *Pastorale* op. 19 oraz *Chorał III a-moll* FWV 40.

Kolejnym ważnym etapem w mojej edukacji muzycznej były studia, które rozpocząłem w październiku 2003 roku w Akademii Muzycznej im. Fryderyka Chopina (obecnie Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina) w Warszawie w klasie organów prof. Andrzeja Chorościńskiego, wybitnego wirtuoza oraz znakomitego pedagoga, który zaszczerpił we mnie pasję, jaką stało się wykonawstwo muzyki organowej.

W czasie studiów pogłębiałem swoją wiedzę oraz rozwijałem warsztat wykonawczy, biorąc udział w licznych sesjach naukowych oraz kursach mistrzowskich, prowadzonych przez wybitnych organistów, takich jak: Julian Gembalski, Wolfgang Zerer, Martin Sander, Gunther Rost, Christoph Krummacher, Gerhard Weinberger, Bernhard Haas i Ludger Lohmann. Moje zainteresowania repertuarowe były nadal związane z muzyką XIX wieku, a także zostały wzbogacone utworami kompozytorów tworzących w XX wieku. W tym okresie z entuzjazmem wykonywałem swoje ulubione kompozycje: *Chorał I E-dur* FWV 38, *Chorał II h-moll* FWV 39, *Chorał III a-moll* FWV 40 Césara Francka, *Fantazję i fugę d-moll* op. 135b Maxa Regera, *Sonatę c-moll Psalm 94* Juliusa Reubke, *III Suitę* op. 54 Louisa Vierne'a, *Variations sur un Noël* op. 20 Marcela Dupré czy *Suitę* op. 5 Maurice'a Duruflé.

W roku 2005 uczestniczyłem w nagraniu płyty na zabytkowych organach firmy Schlag und Söhne w kościele Garnizonowym w Jeleniej Górze. Na krążku CD (MX 026) zostały zarejestrowane utwory kompozytorów, takich jak: Louis James Alfred Lefébure-Wély, Théodor Salomé, Samuel Rousseau, Joseph Alois Holzmann. Płyta została wydana przez firmę fonograficzną Megavox.

Okres studiów był dla mnie bardzo pomyślny pod względem sukcesów w konkursach organowych. We wrześniu 2005 roku na III Międzynarodowym Konkursie Organowym im. Feliksa Nowowiejskiego w Poznaniu otrzymałem III nagrodę, a rok później na VI Międzynarodowym Konkursie Organowym im. Jana Pieterszooona Sweelincka w Gdańsku otrzymałem III nagrodę oraz nagrodę specjalną dla najmłodszego finalisty konkursu.

Za osiągnięcia artystyczne zostałem nagrodzony stypendium Keimyung Research Foundation, przyznawanym przez Akademię Muzyczną im. Fryderyka Chopina w Warszawie w ramach współpracy z Keimyung University w Daegu (Korea Południowa) w 2007 roku.

W roku 2008 wziąłem udział w koncercie Koła Młodych Kompozytorów Polskich w ramach Międzynarodowego Festiwalu Muzyki Współczesnej „Warszawska Jesień”, promując kompozycje: Barbary Kaszuby, Klaudii Pasternak, Mateusza Ryczka oraz Jacka Sotomskiego. Utwory te zostały utrwalone na wydany przez firmę fonograficzną Musicon albumie koncertowym z tegoż wydarzenia.

Podczas ostatniego roku studiów moja predylekcja do poszukiwania i wykonywania nowego repertuaru organowego zaowocowała stworzeniem pierwszej autorskiej transkrypcji *Sonaty fortepianowej h-moll* S. 178 Ferenc Liszta, którą wykonałem na drugim recitalu dyplomowym w kościele Wszystkich Świętych w Warszawie, uzyskując maksymalną ilość – 25 punktów z egzaminu końcowego.

W czasie studiów w Polsce brałem udział w wielu międzynarodowych festiwalach organowych (Warszawa, Bydgoszcz, Gliwice, Świnoujście, Kluczbork, Legnica, Kłodzko, Polanica-Zdrój).

W roku 2009 rozpocząłem studia w Hochschule für Musik und Darstellende Kunst w Stuttgarcie w klasie organów jednego z najwybitniejszych autorytetów wykonawstwa muzyki organowej prof. Jona Laukвика. Bogate instrumentarium uczelni w Stuttgarcie pozwoliło mi na wykonywanie utworów organowych z różnych epok i stylów na instrumentach ku temu ściśle przeznaczonych. Przede wszystkim był to wyteżony czas pracy nad nowym repertuarem. Udało mi się przygotować m.in. komplet *4 Sonat organowych* Augusta Gottfrieda Rittersa: *d-moll* op. 11, *e-moll* op. 19, *a-moll* op. 23, *A-dur* op. 31, które wykonałem w kościele Wszystkich Świętych w Warszawie w listopadzie 2010 roku. Różnorodność stuttgarckich organów barokowych, do których miałem dostęp, przyczyniła się do poszerzenia mojego

repertuaru także o kompozycje muzyki dawnej (dzieła: Johanna Caspara Ferdinanda Fischera, Georga Muffata, Dietricha Buxtehudego, Johanna Pachelbela). Natomiast prywatne konsultacje z prof. Bernhardem Hassem w kwestii transkrybowania utworów stały się dla mnie inspiracją do tworzenia kolejnych transkrypcji organowych, takich jak: *Poemat symfoniczny Hamlet* S. 104 oraz *Funérailles* S. 173/7 Ferenc Liszta (transkrypcja została wydana w wydawnictwie Polihymnia w Lublinie, ISMN 979-0-801528-13-1, 2010 r.) czy *Fantazja c-moll* KV 396 Wolfganga Amadeusa Mozarta, którą wykonałem na recitalu dyplomowym w sali koncertowej Hochschule für Musik und Darstellende Kunst w Stuttgarcie. W trakcie studiów w stuttgarckiej uczelni zostałem stypendystą fundacji Gesellschaft der Freunde oraz laureatem nagrody specjalnej dla finalisty IV Międzynarodowego Konkursu Organowego w Zurychu w 2011 roku.

Kolejnym krokiem na drodze mojej edukacji było podjęcie decyzji o kontynuowaniu nauki w Universität für Musik und Darstellende Kunst w Grazu u prof. Gunthera Rosta, wybitnego wirtuoza organów, słynącego również z autorstwa wielu ciekawych transkrypcji na organy, m.in.: *Preludiów* op. 28 Fryderyka Chopina, *Wariacji Goldbergowskich* BWV 988 Johanna Sebastiana Bacha czy *Walca Mefisto* nr 1 S. 514 Ferenc Liszta. Moje zainteresowanie transkrypcjami znacznie wzrosło i to właśnie w tym czasie powstała moja autorska transkrypcja *Święta wiosny* Igora Strawieńskiego.

Istotnym doświadczeniem dla mnie było zdobycie III nagrody (jako jedyny Europejczyk zakwalifikowałem się do udziału w konkursie) na VI Międzynarodowym Konkursie Organowym w Miami (Stany Zjednoczone) w 2012 roku.

Stopień doktora sztuki muzycznej w dyscyplinie artystycznej instrumentalistyka, specjalność gra na organach uzyskałem 6 lutego 2012 roku w Akademii Muzycznej im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu.

Tematem mojej pracy doktorskiej i dzieła artystycznego były *Transkrypcje organowe Ferenc Liszta w oparciu o wybrane przykłady*.

Promotorem w przewodzie doktorskim był ad. kwal. II st. Krzysztof Latała z Akademii Muzycznej w Krakowie, recenzentami zaś: prof. AM dr hab. Władysław Szymański z Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach oraz prof. Elżbieta Wiechowicz-Karolak z Akademii Muzycznej im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu.

DZIAŁALNOŚĆ KONCERTOWA

Na moją aktywność artystyczną wykazaną w niniejszym dokumencie, poczynając od uzyskania stopnia doktora sztuki muzycznej, składają się koncerty w formie recitali, półrecitali oraz koncertów kameralnych. Podczas tychże występów wykonywałem zróżnicowany repertuar, który starałem się jak najlepiej dopasować do możliwości brzmieniowych i stylistyki danego instrumentu. Przy wyborze utworów miałem na uwadze również zachowanie tematycznej spójności całego programu koncertu.

Najbardziej bliska jest mi twórczość kompozytorów romantycznych, takich jak: Johannes Brahms, Robert Schumann, August Gottfried Ritter, César Franck, Ferenc Liszt czy Mieczysław Surzyński, których dzieła ze względu na moje preferencje wykonuję z największym entuzjazmem. Często sięgam także po kompozycje Johanna Sebastiana Bacha oraz własne transkrypcje organowe utworów symfonicznych i instrumentalnych.

W omówieniu mojej działalności koncertowej postanowiłem wymienić tylko te koncerty, które miały dla mnie szczególne znaczenie i zapadły mi w pamięć ze względu na wyjątkowość instrumentu bądź wykonywany repertuar.

Z pewnością zaliczają się do nich koncerty, na których wykonałem wszystkie dzieła organowe Johannesa Brahmsa (w czerwcu 2014 roku) i Nicolausa Bruhnsa (w październiku 2014 roku) w katedrze Kieleckiej oraz Roberta Schumanna (w kwietniu 2015 roku) w ramach Międzynarodowego Forum Organowego w katedrze Polowej Wojska Polskiego w Warszawie.

We wrześniu 2015 roku na zaproszenie międzynarodowego stowarzyszenia organistów American Guild of Organists w Nowym Jorku, którego jestem członkiem, miałem przyjemność wykonać *Improwizacje na temat polskiej pieśni kościelnej „Święty Boże”* op. 38 Mieczysława Surzyńskiego, na jedynych w Europie organach amerykańskiej firmy Skinner, znajdujących się w kościele ewangelickim w miejscowości Ingelheim am Rhein nieopodal Frankfurtu nad Menem.

Istotnym wydarzeniem na mojej drodze artystycznej był koncert wykonany w grudniu 2015 roku na organach Emila Sauera w bazylice Grobu Bożego w Miechowie, gdzie zagrałem m.in. swoją autorską transkrypcję *Preludium i fugi c-moll BWV 847 z Das Wohltemperierte Klavier* Johanna Sebastiana Bacha.

Na zaproszenie prof. Andrzeja Chorościńskiego wystąpiłem w sierpniu 2016 roku w ramach Międzynarodowego Festiwalu Organowego w Polanicy-Zdroju, grając na organach zbudowanych w 1912 roku przez Franza Luxa. Zaprezentowałem głównie własne transkrypcje organowe: *Consolation Des-dur* nr 3 S. 172 Ferenc Liszta, *Moment muzyczny h-moll* op. 16 nr 3 Siergieja Rachmaninowa oraz transkrypcję Maxa Regera *Toccaty D-dur* BWV 912 Johanna Sebastiana Bacha.

W październiku 2016 roku na zabytkowych organach Eberharda Friedricha Walckera i Wilhelma Sauera w kościele Marktkirche w Wiesbaden wykonałem m.in. swoją autorską transkrypcję *Funérailles* S. 173/7 Ferenc Liszta. Na tym instrumencie pomiędzy rokiem 1890 a 1896 grywał wybitny niemiecki organista i kompozytor Max Reger.

Kolejnym wspaniałym instrumentem, na którym miałem przyjemność grać, były organy słoneczne w kościele św. Piotra i Pawła w Görlitz. Osobliwość tego instrumentu polega na oryginalnym zabiegu konstrukcyjnym – w prospekcie organowym znajduje się kilkanaście piszczałek uformowanych na kształt promieni słonecznych. Dlatego też organy te nazywane są słonecznymi. Na program koncertu, który odbył się w maju 2017 roku złożyły się kompozycje Maurice'a Duruflé, Oliviera Messiaena, Louisa Vierne'a, Piotra Czajkowskiego, Augusta Gottfrieda Rittera oraz *Improwizacje na temat polskiej pieśni kościelnej „Kto się w opiekę”* Mieczysława Surzyńskiego.

W maju 2017 roku miałem okazję wystąpić z koncertami w Wielkiej Brytanii. Zagrałem wówczas trzy koncerty w katedrach w Coventry, Bristolu oraz Blackburn. Na zaprezentowany przeze mnie program składały się głównie utwory kompozytorów polskich oraz francuskich XIX i XX wieku.

W kwietniu 2018 roku w ramach koncertu na organach Dariusza Zycha w kościele p.w. bł. Władysława z Gielniowa w Warszawie wykonałem cykl trzech chorałów Césara Francka.

Wielkim przeżyciem dla mnie, ze względu na wspaniałe organy, były kolejne trzy koncerty w Kolonii (kościół św. Apostołów) oraz Londynie (katedra św. Pawła oraz kościół św. Michała), które odbyły się w kwietniu 2018 roku. Program składał się wyłącznie z utworów kompozytorów polskich: Feliksa Nowowiejskiego, Mieczysława Surzyńskiego, Karola Szymanowskiego oraz moich autorskich transkrypcji dwóch *Preludiów As-dur* i *f-moll* op. 28 nr 17 i 18 Fryderyka Chopina.

W sierpniu 2018 roku wystąpiłem w koncercie w ramach Międzynarodowego Festiwalu Organowego w kościele Mariackim w Krakowie, podczas którego wykonałem program na dwóch instrumentach: na organach w nawie południowej pochodzących z 1899 roku autorstwa Tomasza Falla oraz w nawie głównej na 56-głosowym instrumencie wykonanym przez Włodzimierza Truszczyńskiego, którego budowę ukończono w roku 1989.

Występując w ramach kolejnych festiwali organowych w Polsce, byłem zafascynowany historycznymi organami, na których miałem możliwość grać. W pamięci szczególnie utkwiły mi organy: Stanisława Jagodzińskiego w Gołębiu, Schlag und Söhne w Kluczborku, Adama Horatia Caspariniego w Wołowie oraz Carla Berschdorfa w Głogówku.

Niezwykle istotnym dla mojej działalności artystycznej było pięć koncertów w Rosji, które odbyły się w październiku 2018 roku. Wystąpiłem wówczas w filharmoniach w Irkucku, Tomsku, Krasnojarsku (dwa koncerty) oraz Niżnym Tagile. Swoją premierę miały tam utwory Aleksandra Karczyńskiego oraz moja autorska transkrypcja *Toccaty z VI Partity e-moll* BWV 830 Johanna Sebastiana Bacha.

Opisane powyżej koncerty w szczególny sposób zapisały się w mojej pamięci, stanowiły bowiem istotne doświadczenie artystyczne oraz inspiracje do kolejnych poszukiwań w dziedzinie wykonawstwa muzyki organowej. Pozostałe koncerty, w których brałem udział w okresie objętym zainteresowaniem postępowania habilitacyjnego, wykazują poza ramami niniejszego dokumentu. W treści autoreferatu chciałbym zwrócić uwagę ponadto na swoje autorskie transkrypcje, zawarte w programach tychże koncertów, a są to mianowicie: *Etiuda* op. 76 nr 2 Jeana Sibeliusa, *Preludium i fuga c-moll* BWV 847 oraz *Preludium i fuga Cis-dur* BWV 872 z *Das Wohltemperierte Klavier* Johanna Sebastiana Bacha, *Après un rêve* Gabriela Fauré, *Taniec wieszczki cukrowej* z baletu *Dziadek do orzechów* Piotra Czajkowskiego, *Toccaty z VI Partity e-moll* BWV 830 Johanna Sebastiana Bacha, *Preludia As-dur i f-moll* op. 28 nr 17 i 18 Fryderyka Chopina, *Consolation Des-dur* nr 3 S. 172 Ferencza Liszta, *Moment muzyczny h-moll* op. 16 nr 3 Siergieja Rachmaninowa, *Funérailles* S. 173/7 Ferencza Liszta.

DZIAŁALNOŚĆ ORGANIZACYJNA

Istotną częścią mojej aktywności artystycznej w okresie objętym niniejszą dokumentacją jest działalność organizacyjna. Jestem inicjatorem, a także sprawuję opiekę artystyczną nad cyklem Koncertów Muzyki Organowej i Kameralnej w katedrze Kieleckiej (od 2016 r.), sanktuarium Relikwii Drzewa Krzyża Świętego na Świętym Krzyżu (od 2017 r.) oraz sanktuarium św. Antoniego w Jaśle (od 2017 r.). Koncerty przyjęły formę recitali oraz półrecitali organowych z towarzyszeniem wokalnym lub instrumentalnym. Szczególnie ważne dla mnie jest, aby w ramach festiwalowych koncertów oprócz uznanych artystów, promować także młodych, uzdolnionych adeptów sztuki muzycznej. Praca przy organizacji koncertów jest dla mnie bardzo wartościowa ze względu na możliwość obcowania z muzyką prezentowaną przez wybitnych wykonawców. Jest również okazją do wielu twórczych rozmów i wymiany cennych informacji dotyczących interpretacji oraz rejestracji dzieł organowych. Dotychczas z mojej inicjatywy odbyły się dwadzieścia trzy koncerty w ramach uprzednio wymienionych festiwali. Stanowią one istotny element kulturotwórczy zarówno dla lokalnych środowisk, jak i w szerszej perspektywie – dla polskiej organistyki.

DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA

Jestem autorem licznych transkrypcji na organy utworów klawesynowych, fortepianowych oraz orkiestrowych. Niektóre z nich doczekały się publikacji w latach 2017-2019 w wydawnictwie Polihymnia w Lublinie, a są to: *Walc zapomniany* nr 1 S. 215 Ferenc Liszta (ISMN 979-0-69313-035-1, 2017 r.), *Après un rêve* Gabriela Fauré (ISMN 979-0-69313-144-0, 2018 r.), *Taniec wieszczki cukrowej* z baletu *Dziadek do orzechów* Piotra Czajkowskiego (ISMN 979-0-69313-144-0, 2018 r.) oraz *Sonata fortepianowa h-moll* S. 178 Ferenc Liszta (ISMN 979-0-69313-180-8, 2019 r.).

Szczególnie ważną dla mnie publikacją są dotąd nikomu nieznaną, a wydane pod moją edycją *3 Preludia i fugi* op. 5 Aleksandra Karczyńskiego (ISMN 979-0-69313-176-1, 2019 r.), które zostały opublikowane w wydawnictwie Polihymnia w Lublinie w lutym 2019 roku.

Praca nad nowymi transkrypcjami jest dla mnie bardzo cenna ze względu na możliwość poznania utworów, które następnie wykonuję podczas koncertów.

Szczególnie ważnym elementem w powstawaniu transkrypcji jest odpowiednie zaadoptowanie materiału muzycznego na organy, a także zastosowanie różnorodnych technik gry i połączeń rejestrów organowych, które imitują w ten sposób np. brzmienie orkiestry symfonicznej lub jej poszczególnych instrumentów.

DZIAŁALNOŚĆ W STOWARZYSZENIACH

Od roku 2014 jestem członkiem międzynarodowego stowarzyszenia organistów American Guild of Organists w Nowym Jorku. Jest to największe na świecie stowarzyszenie organistów liczące około siedemnastu tysięcy członków, pochodzących z Ameryki Północnej, Europy, Azji oraz Australii. W jego skład wchodzi profesorowie uczelni muzycznych, muzycy kościelni oraz koncertujący organiści. Głównym celem stowarzyszenia jest organizacja koncertów, seminariów naukowych, podróży organoznawczych, a także działalność badawcza oraz wydawnicza. Najbardziej znaczącą publikacją stowarzyszenia jest miesięcznik „American Guild of Organists”, na którego treść składają się informacje dotyczące budownictwa organowego, nagrań płytowych, koncertów oraz konkursów. Szczególnie cenna dla mnie jest wymiana wiedzy i doświadczeń z pozostałymi członkami stowarzyszenia na tematy interpretacji, rejestracji, a także wydań płytowych i nutowych. We wrześniu 2015 roku zostałem zaproszony do udziału w seminarium o jedynych w Europie organach amerykańskiej firmy Skinner, znajdujących się w kościele ewangelickim w miejscowości Ingelheim am Rhein nieopodal Frankfurtu nad Menem. Podczas koncertu wieńczącego udział w seminarium wystąpiłem wraz z wybitnymi organistami: Agnes Goerke i Fabrice'em Mullerem.

DZIAŁALNOŚĆ DYDAKTYCZNA

Z dniem 1 października 2012 roku rozpocząłem pracę pedagogiczną na Wydziale Pedagogiczno-Artystycznym w Kaliszu Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Z uczelnią byłem związany do roku 2017 i prowadziłem następujące zajęcia: organy, improwizacja organowa, realizacja basso continuo oraz gra liturgiczna. W pracy pedagogicznej ze studentami starałem się pobudzać ich kreatywność, muzykalność oraz inspirować do indywidualnego dostrzegania piękna w muzyce.

Od roku 2013 do chwili obecnej prowadzę klasę organów w Szkole Muzycznej I i II st. im. Ludomira Różyckiego w Kielcach, gdzie uczę gry na organach, improwizacji organowej oraz kameralistyki. Praca z najmłodszymi adeptami sztuki organowej znacznie różni się od tej na uczelni. Szczególny nacisk staram się kłaść na poprawny aparat gry oraz prawidłową umiejętność samodzielnego ćwiczenia.

Dotychczas pod moim kierunkiem dyplom uzyskało dwóch absolwentów, a obecnie w klasie organów uczy się dziesięciu uczniów. Jeden z dyplomantów Karol Osman jest obecnie studentem kompozycji w Akademii Muzycznej w Krakowie.

Moi uczniowie uczestniczyli w roku 2016 w Międzyszkolnym Konkursie Organowym organizowanym przez Szkołę Muzyczną I st. im. Mjr. Hieronima Henryka Baranowskiego przy SOSW dla Dzieci Niewidomych i Słabowidzących w Krakowie. Dwóch z nich uzyskało następujące nagrody: Kacper Kundera – II nagrodę, Piotr Chochół – III nagrodę.

Staram się motywować swoich uczniów do pracy, organizując dla nich audycje i popisy szkolne, zapraszając wybitnych polskich organistów do poprowadzenia warsztatów instrumentalnych (zajęcia prowadzili m.in.: dr Arkadiusz Bialic, prof. dr hab. Marek Toporowski), zachęcając do kreatywności, wymiany doświadczeń i artystycznych poszukiwań.

W latach 2013-2015 brałem udział w projekcie „Tradycja, przyszłość – niech połączy nas muzyka”, realizowanym przez Szkołę Muzyczną I i II st. im. Ludomira Różyckiego w Kielcach w partnerstwie z Konserwatorium Muzycznym w Koszycach (Słowacja). W ramach projektu ze studentami ze Słowacji prowadziłem warsztaty interpretacji muzyki organowej, skupiające się wokół problemów rejestracyjnych francuskiej muzyki organowej XIX i XX w. na współczesnych organach. Ponadto brałem udział jako słuchacz i wykładowca w warsztatach i seminariach dotyczących realizacji basso continuo w zespole muzyki dawnej. Szczególnie istotnym aspektem tej współpracy była promocja twórczości polskich kompozytorów.

Oprócz pracy w Kieleckiej Szkole Muzycznej, od roku 2013 uczę również w Diecezjalnym Studium Organistowskim w Kielcach, gdzie prowadzę zajęcia z gry na organach. Mogę poszczycić się liczbą pięciu absolwentów, którzy z powodzeniem działają jako organiści kościelni, a także dopełniają swoje muzyczne wykształcenie w Instytucie Edukacji Muzycznej Uniwersytetu im. Jana Kochanowskiego w Kielcach.

OPIS DZIEŁA ARTYSTYCZNEGO

Dwupłyty album *Dzieła organowe Aleksandra Karczyńskiego* został wydany w łódzkim wydawnictwie fonograficznym Ars Sonora pod numerem katalogowym ARSO-CD-130/131. Nagranie odbyło się w dniach 25-27 stycznia 2019 roku w sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Krakowie-Łagiewnikach, na organach polskiej firmy organmistrzowskiej Zych (2018 r.). Reżyserem nagrania był Jakub Garbacz. Na płytach zostały zarejestrowane następujące utwory:

CD 1

Preludia i fugi op. 5:

nr 1. *d-moll*

nr 2. *f-moll*

nr 3. *e-moll*

CD 2

Sonata b-moll op. 38

I. Grave/Allegro moderato

II. Adagio di molto

III. Allegro con brio

Moje zainteresowanie twórczością organową Aleksandra Karczyńskiego ukonstytuowało się w momencie, kiedy zapoznałem się z partyturą jego *Sonaty b-moll* op. 38 (utwór wydany w wydawnictwie Polihymnia). Po dalszych poszukiwaniach w moje ręce trafił rękopis *3 Preludiów i fug* op. 5 z sygnaturą Biblioteki Narodowej w Warszawie.

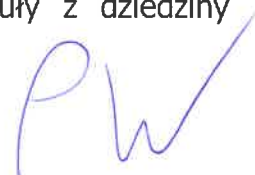
Kolejnym ważnym etapem było odnalezienie jedynej żyjącej krewnej Karczyńskiego, która wyraziła zgodę na publikowanie oraz nagrywanie kompozycji organowych jej wuja. Osobą tą jest pani Ludwika Lewicka, zamieszkała w Inowrocławiu, jedyna spadkobierczyni i dysponentka praw do twórczości Aleksandra Karczyńskiego. Dzięki jej życzliwości mogłem zapoznać się z wieloma faktami z życia kompozytora, a także z fotografiami i listami. Po uzyskaniu zgody pani Lewickiej *Preludia i fugi* op. 5 zostały wydane pod moją edycją w wydawnictwie Polihymnia w Lublinie w lutym 2019 roku.

Twórczość organowa tego znakomitego kompozytora, niestety, jest dzisiaj praktycznie nieznana i do tej pory nie było możliwości, aby trafiła do szerszego grona

odbiorców. Dlatego podjąłem się zadania nagrania tych jakże interesujących i godnych uwagi utworów. Pragnę zachęcić młodych adeptów sztuki organowej oraz koncertujących organistów do rozpowszechniania tej wartościowej muzyki w kraju i za granicą.

Aleksander Karczyński urodził się 20 lutego 1882 roku w Pelplinie, w wielodzietnej rodzinie wiejskiego zegarmistrza i organisty. Pierwsze lekcje muzyki pobierał u ojca, a następnie w Collegium Marianum w Pelplinie u ks. dra Bernarda Ruchniewicza, który określił piszącego swe pierwsze utwory Karczyńskiego jako cudowne dziecko.

Następnie przez cztery lata uczył się w Królewskiej Akademii Muzycznej w Monachium, a jego pedagogami byli: pianista i kompozytor Ludwig Thuille, dyrygent Felix Mottl oraz organista Ludwig Meier. Jest wielce prawdopodobne, że w trakcie dalszej edukacji w Monachium pobierał nauki u samego Maxa Regeera, który w 1901 roku prowadził w tamtejszej uczelni muzycznej zajęcia z kontrapunktu i gry na organach. Po zakończeniu edukacji muzycznej powrócił do rodzinnego Pelplina. Jako że ciążył na nim obowiązek służby w wojsku pruskim, zdecydował się w roku 1907 na emigrację do Stanów Zjednoczonych, gdzie spędził całe swe twórcze życie – niemal 60 lat. Pełnił tam funkcję organisty w dwóch chicagowskich kościołach: św. Apostołów Piotra i Pawła (1907-1924) oraz św. Młodzianków (1932-1966). Począwszy od roku 1927, Karczyński pełnił funkcję Generalnego Dyrygenta Związku Śpiewaków Polskich w Ameryce. Od roku 1928 prowadził chicagowski chór *Pion*, który dzięki niemu stał się jednym z najlepszych chórów Związku. W zachowanych licznych programach z koncertów z lat 1920-1940, widoczny jest wszechstronny repertuar dyrygencki kompozytora, obejmujący utwory kompozytorów polskich i zagranicznych wczesnego renesansu, romantyzmu oraz współczesnych. Karczyński aktywnie udzielał się w polonijnych organizacjach naukowych, kulturalnych oraz jako dziennikarz publicysta. Był współzałożycielem i sekretarzem Towarzystwa Naukowego im. św. Jadwigi oraz członkiem Zarządu Towarzystwa Literatów i Dziennikarzy Polskich. Sprawował redakcję również nad wydawnictwem naukowym Towarzystwa, zatytułowanym „Przegląd Polsko-Amerykański” oraz chicagowskim miesięcznikiem „Lutnia” – pismem Stowarzyszenia Organistów Polskich w Ameryce, poświęconym muzyce kościelnej i narodowej. W jego dorobku dziennikarskim są rozprawy historyczne, artykuły z dziedziny

socjologii i historii muzyki, historii powszechnej, estetyki muzycznej i recenzje książek. Współpracował z wybitnymi polskimi artystami, m.in.: z Janem Kiepurą, Adamem Didurem oraz Ignacym Janem Paderewskim. Przez wiele lat utrzymywał kontakty osobiste oraz korespondencyjne z braćmi Surzyńskimi – Józefem i Mieczysławem, a także z Bronisławem Rutkowskim. Utrzymywał przyjacielskie relacje z kompozytorem i organistą Feliksem Nowowiejskim. W uznaniu zasług za twórczość muzyczną, publicystyczną oraz działalność w środowisku polonijnym, Karczyński otrzymał wiele nagród i odznaczeń, m.in.: Srebrny Krzyż Zasługi przyznany przez Rząd Polski (1925) oraz Krzyż Zasługi przyznany przez Związek Narodowy Polski w Ameryce (1937). W roku 1966, w wieku 84 lat Karczyński przeszedł na emeryturę. Jego najbliższa rodzina przebywała wtedy w Polsce, dlatego jego syn zorganizował powrót Karczyńskiego do ojczyzny, do rodzinnego Pelplina. Aleksander Karczyński zmarł 23 grudnia 1973 roku, przeżywszy 91 lat. Został pochowany w Pelplinie obok swych braci księży: Cyryla, Mariana i Alojzego.

Bogata twórczość kompozytorska Aleksandra Karczyńskiego zawiera głównie utwory wokalne (kościelne i świeckie), symfoniczne oraz organowe. Najlichniesza jest twórczość wokalna, na którą składają się pieśni, msze, utwory kantatowe, a wśród nich oratorium *Stabat Mater* op. 20, którym zachwycał się Ignacy Jan Paderewski, czy poemat symfoniczny *Oda do młodości* do słów Adama Mickiewicza. Z kolei na twórczość organową składają się utwory o charakterze koncertowym: *Sonata b-moll* op. 38 i *3 Preludia i fugi* op. 5 oraz pedagogicznym: *5 Fug* op. 35 i *24 Tria we wszystkich tonacjach*.

W momencie, kiedy po raz pierwszy zapoznałem się z rękopisem *3 Preludiów i fug* op. 5, stwierdziłem, że oryginał napisany jest w sposób bardzo czytelny i dokładny, nie ma w nim skreśleń oraz poprawek. Kompozytor całkowicie rezygnuje z użycia oznaczeń registryjnych oraz artykulacyjnych. Utwory te powstały w czasie studiów w Monachium, kiedy to Karczyński zetknął się z twórczością organową Maxa Regera. Wyraźnie widoczne są więc wpływy niemieckiego mistrza głównie w zastosowaniu przez Karczyńskiego bogato rozwiniętej chromatyki.

Preludium i fuga d-moll op. 5 nr 1

W rękopisie *Preludium* kompozytor umieszcza dokładne informacje dotyczące zmian tempa (dwukrotnie wprowadza *poco a poco accelerando* w taktach 33-35

i 43-47) oraz oznaczeń metronomicznych, które zmieniają się w trakcie utworu. Kompozycja Karczyńskiego, utrzymana w posępnym i melancholijnym wyrazie, opiera się na dwóch dialogujących ze sobą fragmentach: pierwszy z zastosowaniem chromatyki w manuale i użyciem tzw. nuty pedałowej, a drugi utrzymany w formie trzygłosowej z rozbudowaną partią basową w sekcji pedałowej. Po zamierającym *Preludium* następuje *Fuga*, w której polifonizującej fakturze można dostrzec wpływy kompozytorów barokowych.

Preludium i fuga f-moll op. 5 nr 2

Kompozytor w rękopisie nie podaje oznaczeń metronomicznych oraz tempa. Natomiast pojawiają się wskazania dotyczące dynamiki, które występują tylko w *Preludium*. Można w nim wyróżnić trzy kontrastujące ze sobą fragmenty: początkowy o chorałowej fakturze w dynamice *fortissimo*, drugi śpiewny i liryczny oraz trzeci w formie fugato. Utwór zamyka czterogłosowa *Fuga* utrzymana w ruchu szesnastkowym w metrum 6/8.

Preludium i fuga e-moll op. 5 nr 3

W rękopisie *Preludium* występują informacje dotyczące tempa oraz oznaczeń metronomicznych, których brak w *Fudze*. Kompozytor rezygnuje z użycia oznaczeń dotyczących dynamiki. Po spokojnym wstępie otwierającym *Preludium* następuje wirtuozowski odcinek oparty na dwudźwiękach i figuracjach – w partii prawej ręki – prowadzący do kody, w której na tle akordów w dynamice *fortissimo* występują przebiegi gamowe wykorzystujące całą skalę klawiatury nożnej. *Preludium* ma zdecydowanie wymiar wirtuozowski. Kompozytor wprowadza elementy faktury fortepianowej. Dzieło wieńczy monumentalna pięciogłosowa *Fuga alla breve* z wykorzystaniem trzech tematów, co tworzy formalne wrażenie fugi potrójnej. Utworem tym kompozytor daje świadectwo swojego mistrzostwa w tworzeniu polifonii i opracowywania w jej obrębie materiałów tematycznych.

Sonata b-moll op. 38

Z całą pewnością *Sonatę b-moll* op. 38 Aleksandra Karczyńskiego można zaliczyć do najbardziej reprezentatywnych polskich utworów organowych postromantyzmu. Ze względu na rozmiary – trwa ponad 30 minut, cykliczną

trzyzęściową monumentalną formę, użycie zróżnicowanych środków fakturalnych oraz zastosowanie oryginalnych rozwiązań i pomysłów muzycznych, takich jak przetworzenia tematyczne, intrygujące współbrzmienia harmoniczne, dzieło Karczyńskiego nawiązuje do sonat organowych Alexandre'a Guilmanta czy symfonii organowych op. 45 Feliksa Nowowiejskiego.

Otwierające *Sonatę Grave* przybiera kształt akordowej introdukcji, która prowadzi do zróżnicowanego tematycznie i motywiczenie *Allegro moderato*. Jest ono utrzymane w formie allegra sonatowego. Kompozytor stosuje dużą gradację dynamiczną pomiędzy poszczególnymi odcinkami, która ma swą kulminację w wirtuozowskiej kodzie opartej na gamowych przebiegach w sekcji pedałowej.

Liryczne *Adagio di molto* w tonacji Ges-dur charakteryzuje się nostalgiczno-pastorałkową motywiką melodyczną. Główny temat, który jest wielokrotnie powtarzany w różnych rejestrach klawiatury, pozostaje opatrzony zróżnicowaną formą homofonicznego akompaniamentu.

Finałowe *Allegro con brio* rozpoczyna burzliwa w swej fakturze i dynamice sekwencja szybkich przebiegów oparta na akordzie zmniejszonym. W sposób niekonwencjonalny zostaje potraktowana forma fugi, która opiera się na motywach zaczerpniętych z części środkowej *Sonaty*. Finałowa, wirtuozowska koda stanowi końcowy filar monumentalnej konstrukcji dzieła.

Szczególnie istotne dla mnie stało się znalezienie odpowiedniego instrumentu, który sprostałby dynamicznym i wyrazowym wymogom i walorom utworów Karczyńskiego. Nagrania dokonałem w sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Krakowie-Łagiewnikach, na organach polskiej firmy organmistrzowskiej Zych (2018 r.), które posiadają 72 głosy, 4 manualy, klawiaturę pedałową oraz elektryczną trakturę gry i rejestrów. Instrument z powodzeniem wpisuje się w konwencję brzmieniową organów symfonicznych. Muzyka Aleksandra Karczyńskiego wykonywana na tych właśnie organach zyskuje moim zdaniem pełnię zamierzonego przez kompozytora wyrazu. Pojemny setzer umożliwia stworzenie licznych i różnorodnych przestrzeni brzmieniowych dla prezentacji dzieł organowych późnego romantyzmu. Całość brzmienia dopełnia znakomita akustyka świątyni, tworząc obszerną przestrzeń dla całej palety dynamiki zawartej w prezentowanych kompozycjach.

Dwupłyty album stanowiący dzieło artystyczne w ramach postępowania habilitacyjnego, zawierający *3 Preludia i fugi* op. 5 oraz *Sonatę b-moll* op. 38

Aleksandra Karczyńskiego, stanowi pierwszą światową rejestrację fonograficzną tychże utworów. Natomiast publikacja nutowa zawierająca wydane pod moją edycją *3 Preludia i fugi* op. 5 Aleksandra Karczyńskiego jest pierwszym światowym wydaniem nutowym tychże kompozycji, na podstawie rękopisu znajdującego się w Bibliotece Narodowej w Warszawie.

PODSUMOWANIE

Twórczość organowa Aleksandra Karczyńskiego, a także pozostałych polskich kompozytorów, parających się muzyką organową, aktywnych w kręgach Polonii amerykańskiej, jest dzisiaj zupełnie nieznana i zapomniana. Oprócz Karczyńskiego w tamtym czasie tworzyli również: Leopold Stokowski (1882-1977), Zygmunt Stojowski (1870-1946), Eugeniusz Walkiewicz (1880-1946), Szczepan Sieja (1883-1949), Karol Rathaus (1895-1954) oraz Jerzy Fitelberg (1903-1951). Ich twórczość pozostaje „ziemią” do odkrycia, bogatym materiałem źródłowym i wyzwaniem artystycznym zwłaszcza dla przedstawicieli polskiej organistyki.

Moje dalsze badania nad twórczością organową Aleksandra Karczyńskiego, które zamierzam kontynuować w przyszłości, będą dotyczyły wydania jego utworów o charakterze pedagogicznym. Są to *24 Trii we wszystkich tonacjach* oraz *5 Fug* op. 35. Pragnę, aby niniejsza płyta, przedstawiona w postępowaniu habilitacyjnym jako dzieło artystyczne, zawierająca nagranie *Sonaty b-moll* op. 38 oraz *3 Preludiów i fug* op. 5, jak również ich publikacja nutowa, trafiła do szerszego grona odbiorców i stała się przyczynkiem do popularyzacji i dyskusji na temat zapomnianej twórczości organowej kompozytorów polskich przełomu XIX i XX wieku. Jestem przekonany, iż muzyka ta ze wszech miar zasługuje na obecność w polskiej, a także światowej literaturze organowej.

Paweł Wólcik